“Ngự lâm quân” của hiến pháp?

Võ Trí Hảo

Bài viết “Ngự lâm quân của hiến pháp” rất thú vị của tác giả Võ Trung Dũng đã nhận được rất nhiều sự quan tâm của độc giả VNN. Tuy nhiên hình tượng “ngự lâm quân” của tác giả rất đa nghĩa. Ngự lâm quân này có khác gì so với chức năng kiểm soát bầu cử của Hội đồng bầu cử, chức năng thẩm định tính hợp hiến của các dự thảo luật của Ủy ban pháp luật của Quốc hội ở Việt Nam? Liệu ngự lâm quân này có phải là “viện lập pháp thứ ba” đóng vai trò “lập pháp phủ định” trong chu trình làm luật của nước Pháp? Ngự lâm quân có thực hiện chức năng tài phán hiến pháp (bảo hiến theo nghĩa hẹp) hay chỉ thực hiện chức năng phối hợp bảo vệ hiến pháp (bảo hiến theo nghĩa rộng) với Tổng thống và hệ thống tòa án của nước Pháp?

Việt Nam Nét xin giới thiệu bài viết “Bản chất pháp lý của Hội đồng hiến pháp Cộng hòa Pháp” của tác giả Võ Trí Hảo đăng trên Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, để cung cấp cái nhìn sâu hơn, đa chiều hơn về bản chất của “ngự lâm quân này”.

Bối cảnh hình thành Hội đồng hiến pháp.

Vào đầu năm 1958, Pháp kiều sống ở thuộc địa Algeria của Pháp bất mãn với chính sách chiến tranh Algeria của mẫu quốc và lo lắng cho số phận của họ, nên đã nỗi loạn chống lại chính phủ của mẫu quốc. Chính phủ của Pfilmlin mặc dầu được sự ủng hộ của Nghị viện nhưng không có khả năng chấm dứt cuộc nổi loạn và tuyên bố từ chức. Thời kỳ này, nước Pháp cũng chứng kiến cảnh hỗn loạn của hệ thống chính trị có quá nhiều đảng, cùng với đức tính hào hòa, thiếu chung tình[1] của các cử tri Pháp dẫn đến trong một thời gian chưa tròn 10 năm sau chiến tranh thế giới thứ II, nước Pháp đã phải thay đến gần mười chính phủ. Dân chúng chán ngán với các cuộc cãi cọ triền miền giữa các đảng phái, mặt khác cục diện thất bại trong chiến tranh Algeria đang đến gần, thúc đẩy Tổng thống của nền Cộng hòa đệ tứ kêu gọi General de Gauulle (tướng Đờ – Gôn)[2] đứng ra thành lập một chính phủ hoàn toàn mới.

General de Gaulle tiếp nhận lời đề nghị và bắt bằng việc soạn thảo ra một bản hiến pháp mới. Ngày 28 tháng 9 năm 1958 bản hiến pháp do General de Gaulle soạn thảo được nhân dân nồng nhiệt tiếp nhận thông qua cuộc trưng cầu dân ý với 80% số phiếu ủng hộ. Bản hiến pháp này thiết lập nên một nền cộng hòa mới, gắn liền với tên tuổi của General de Gaulle – nền cộng hòa đệ ngũ.

Sự lo lắng trước sự lộng quyền của Nghị viện và sự hỗn độn của hệ thống chính trị quá nhiều đảng của nền cộng hòa đệ tứ dĩ nhiên để lại dấu ấn trong Hiến pháp 1958 của nước Pháp. General de Gaulle đã có hai phát kiến khắc phục hiện tượng này, đồng thời tăng quyền cho mình với tư cách là vị tổng thống đầu tiên của nền cộng hòa đệ ngũ:

– Tăng quyền cho Tổng thống pháp, có nhiệm kỳ độc lập với Nghị viện và không bị Nghị viện bỏ phiếu bất tín nhiệm. Điều này giúp Tổng thống đứng ngoài cuộc chiến giữa các đảng phái trong nghị viện, tạo nên một nhân tố ổn định cho hệ thống chính trị;

– Thành lập Hội đồng hiến pháp (Conseil de Constitution) để loại bỏ hay cản trở những đạo luật, những chính sách không làm hài lòng tổng thống dưới danh nghĩa xem xét tính hợp hiến của đạo luật hay chính sách. Để đạt được mục đích này thì General de Gaulle cần chế tạo Hội đồng hiến pháp, sao cho: về mặt cơ cấu tổ chức, thì phải "cài" được càng nhiều người của Tổng thống vào trong Hội đồng hiến pháp càng tốt; về mặt thủ tục hoạt động thì phải dành ưu tiên quyền khiếu kiện lên Hội đồng hiến pháp cho Tổng thống và hạn chế quyền này đối với nhóm chính trị đối lập với Tổng thống (cụ thể là phe thiểu số trong nghị viện).

Mong muốn hàng đầu của nhân dân Pháp cũng là mục tiêu hàng đầu của General de Gaulle lúc đó thể hiện qua Hiến pháp 1958 là khắc phục khủng hoảng chính trị do hiện tượng thay đổi xoành xoạch thành phần đảng phái trong Nghị viện, cũng như trạng thái quá tập quyền của Nghị viện gây ra, bằng cách hạn chế bớt quyền của Nghị viện.

Tuy nhiên nhân dân Pháp mới chỉ chán ngán cảnh "sáng nắng chiều mưa" của Nghị viện Pháp lúc bấy giờ, nhưng may mắn không phải trải qua một Nghị viện chà đạp lên nhân phẩm con người như Nghị viện của Hitler ở Đức Quốc Xã. Nhân dân Pháp cũng tin rằng sẽ có một ngày Nghị viện của Cộng hòa đệ ngũ sẽ ban hành một đạo luật trái hiến pháp và lo lắng trước hiện tượng đó. Nhưng nỗi lo này của người Pháp chưa lớn như người Đức láng giềng, hay nói cách khác nhu cầu kiềm tỏa Nghị viện chưa lớn đến mức cần một thiết chế thực hiện quyền tài phán hiến pháp mạnh mẽ như Tòa hiến pháp của Cộng hòa liên bang Đức.

Mặt khác việc đặt đạo luật của Nghị viện dưới sự phán xét của tòa án như người Mỹ vẫn làm từ 1803 là hoàn toàn xa lạ với quan niệm của người Pháp và người Âu châu lục địa nói chung lúc bấy giờ. Vì nguyên tắc tam quyền phân lập, kìm chế đối trọng (separation of power, check and balance) của người Mỹ trái với quan niệm "Nghị viện toàn năng" (Souveränität de Parlament) đang thống trị nước Pháp lúc đó.

Với những nhân tố lịch sử này, General de Gaulle đã tạo ra một Hội đồng hiến pháp khác cơ bản với Tòa hiến pháp Cộng hòa liên bang Đức và nền tài phán hiến pháp (Judicial review) của người Mỹ.

Hội đồng hiến pháp Cộng hòa Pháp: là một cơ quan tài phán hiến pháp hay một cơ quan chính trị.

Nếu như Tòa án hiến pháp Đức và các tòa án của Liên bang Hoa Kỳ[3] được tất cả các luật gia trên thế giới công nhận là một cơ quan tài phán hiến pháp, thì điều này cần phải xem xét thận trọng hơn đối với Hội đồng hiến pháp của Cộng hòa Pháp. Tác giả người Áo -Rene Marcic – trong tác phẩm Verfasung und Verfassungsgericht (Hiến pháp và Tòa án hiến pháp)[4] cho rằng Hội đồng hiến pháp của Cộng hòa Pháp không phải là cơ quan tài phán hiến pháp dưới bất kỳ góc độ nào. Chúng tôi cũng như đa số các

giáo sư luật học Pháp cho rằng Hội đồng hiến pháp có một số tính chất của một cơ quan tài phán hiến pháp như: nó xem xét dự luật chỉ dưới góc độ tính hợp hiến, và kết luận của nó có giá trị pháp lý bắt buộc; nhưng xét về tổng thể thì không phải là một cơ quan tài phán hiến pháp, mà là một cơ quan chính trị, bởi các lý do sau:

Thành phần của Hội đồng hiến pháp không phải là thẩm phán.

Những người được gọi là thẩm phán trên khắp thế giới đều phải trải qua quá trình đào tạo và có trình độ luật học tương ứng nếu ông ta làm việc tại tòa án của nhà nước hoặc được hai bên tranh chấp phối hợp lựa chọn nếu như ông ta làm việc tại một tòa trọng tài. Điểm độc nhất vô nhị của thành viên Hội đồng hiến pháp là ông ta không có cả hai đặc điểm này.

Thành phần của Hội đồng hiến pháp được quy định tại Điều 57 Hiến pháp 1958, Nghị định số 58-1067 ban hành ngày 7/9/1958 và sau đó được bổ sung thêm bởi sắc lệnh ban hành ngày 13/9/1959. Theo đó, thành viên Hội đồng hiến pháp sẽ bao gồm hai nhóm, từ hai nguồn khác nhau: nguồn thứ nhất (membres nomme´s), do bổ nhiệm bởi Tổng thống, Chủ tịch Thượng viện (Senat), Chủ tịch hạ viện (Assemble´e Nationale)[5] và nguồn thứ hai (membres de droit), việc trở thành thành viên Hội đồng thẩm phán là quá trình tự động do trước đó đã giữ một chức vụ khác.

Để được bổ nhiệm vào Hội đồng hiến pháp, không đòi hỏi điều kiện tuổi tác, kinh nghiệm, đào tạo chuyên môn, cũng như tuyệt nhiên không đòi hỏi trải qua đào tạo luật học; điều kiện duy nhất là có thể làm hài lòng người bổ nhiệm mình bằng một cách nào đó, đặc biệt là về phương diện bảo đảm lợi ích chính trị của người bổ nhiệm[6].

Điểm đặc biệt tiếp nằm ở Điều 56 khoản 2 Hiến pháp 1958, điều khoản quy định về thành viên thuộc nhóm thứ hai. Theo đó, Tổng thống Pháp khi hết nhiệm kỳ, thì đương nhiên trở thành thành viên suốt đời của Hội đồng hiến pháp, trừ khi ông ta làm đơn từ chối. Điều này dẫn đến điều kỳ lạ thứ hai: tổng số lượng thành viên của Hội đồng thẩm phán không cố định. Điều này xảy ra do số thành viên được bổ nhiệm thì cố định, nhưng số thành viên do kế thừa thì tùy thuộc vào ý thích của các nguyên Tông thống có muốn tham gia Hội đồng thẩm phán hay không, và một khi ông ta đồng ý tham gia thì số lượng thành viên của Hội đồng thẩm phán lại tùy thuộc vào việc ông ta sống giai hay chết yểu. Đặc điểm kế thừa chức chức vụ mang đậm tính chất phong kiến này, hình thành do bối cảnh văn hóa và chính trị của nước Pháp tại thời điểm ra đời Hiến pháp năm 1958.

Có người phân tích từ góc độ tinh thần hào hiệp của General de Gaulle, thì Điều 56 Khoản 2 của Hiến pháp 1958 là sự bày tỏ lòng biết ơn của Generlal de Gaulle đối với hai người Tổng thống tiền bối của nền cộng hòa đệ tứ – Rene´ Coty và Vincent Auriol, là hai người đã tìm cách chuyển giao quyền lực một cách hòa bình cho General de Gaulle, và làm cho việc xây dựng nền cộng hòa đệ ngũ được nhẹ nhàng hơn[7].

Cũng có người phân tích từ lợi ích của Tổng thống khi về hưu, thì điều khoản này bảo đảm một vị trí về hưu danh giá sau khi tổng thống mãn nhiệm.Ở vị trí này, cựu tổng

thống vẫn dễ dàng tham dự vào chính trường, bởi ông ta có quyền bỏ phiếu hoàn toàn bình đẳng với các thành viên do bổ nhiệm và có thể giữ chức Chủ tịch Hội đồng hiến pháp[8].

Nhưng nếu phân tích kỹ bối cảnh chính trị đương thời và sự khôn ngoan của General de Gaulle, thì điều khoản kỳ lạ này là biện pháp "*dùng phong bì quyền lực dán miệng*" các vị tổng thống tiến bối, những người mà ảnh hưởng chính trị vẫn còn rất lớn trong lúc quyền lực chính trị của General de Gaulle chưa vững vàng[9].

Hội đồng hiến pháp được yêu cầu xem xét tính hợp hiến khi đạo luật chưa hoàn thành (là hoạt động phòng hiến chứ không phải là hoạt động tài phán hiến pháp).

Hoạt động tài phán thông thường, cũng như hoạt động tài phán hiến pháp nói riêng chỉ hướng vào các hành vi vi phạm pháp luật hay hành vi vi hiến đã hoàn thành, hoặc các hành vi chuẩn bị phạm tội, những đã chấm dứt. Nhưng hoạt động của Hội đồng hiến pháp hướng vào một đạo luật đã được Nghị viện thông qua, nhưng chưa được Tổng thống công bố. Ở giai đoạn này hoạt động làm luật vẫn chưa kết thúc; đối với dân chúng thì đạo luật này chưa ra đời. Hội đồng hiến pháp không đứng ngoài, mà thay vào đó trực tiếp tham gia vào quá trình làm luật.

Nếu so sánh hoạt động xem xét tính hợp hiến của Bộ tư pháp Việt Nam đối với các dự thảo luật, pháp lệnh do Chính phủ trình thì Hội đồng hiến pháp của Cộng hòa Pháp khác ở hai điểm. *Thứ nhất*, nếu Bộ tư pháp Việt Nam xem xét tính hợp hiến một cách mặc nhiên đối với tất cả các dự thảo thì Hội đồng hiến pháp chỉ xem xét thụ động, khi được yêu cầu. *Thứ hai*, cả hai cơ quan đều tư vấn cho cơ quan hành pháp tối cao về vấn đề hợp hiến – Bộ Tư pháp tư vấn cho Chính phủ về việc liệu có nên trình dự thảo lên Quốc hội Việt Nam hay không, Hội đồng hiến pháp tư vấn cho Tổng thống Pháp về việc liệu có nên công bố đạo luật hay không – nhưng ý kiến của Bộ tư pháp chỉ mang tính chất tham khảo để Chính phủ xem xét, còn ý kiến của Hội đồng hiến pháp lại có giá trị pháp lý ràng buộc.

Nếu so sánh với chu trình làm luật của Quốc hội Liên bang Hoa Kỳ thì ở giai đoạn này dự luật do Nghị Pháp viện thông qua rất giống với Bill (dự luật) của Nghị Viện Hoa Kỳ: cả hai đều phải trình lên Thống mới có thể trở thành luật (Act). Nhưng khác nhau ở điểm, Tổng thống Hoa kỳ có thể trực tiếp dùng quyến hiến định của mình để phủ quyết đạo luật (Veto), thì Tổng thống Pháp chỉ có thể "sử dụng quyền này gián tiếp" thông qua các thành viên Hội đồng thẩm phán do mình bổ nhiệm và các thành viên khác tuy do Chủ tịch Thượng viện và Chủ tịch Hạ viện bổ nhiệm nhưng chịu sự ảnh hưởng của đảng phái của Tổng thống trong Nghị viện.

Bởi những đặc điểm nêu trên, Hội đồng hiến pháp của Pháp được gọi là ***Viện thứ ba thực hiện chức năng phòng hiến*** (Cơ quan lập pháp thụ động nằm sau Hạ viện và Thượng viện Pháp).

Không có luật tố tụng hiến pháp tương ứng; hoạt động của Hội đồng hiến pháp thiếu đặc tính công khai của trình tự tố tụng.

Nếu như như tất cả các cơ quan tài phán hiến pháp trên thế giới khi xem xét tính hợp hiến của một đạo luật, hay hành vi của các cơ quan nhà nước đều phải tuân theo trình tự tố tụng chặt chẽ. Tài phán hiến pháp Hoa Kỳ phải tuân theo thủ tục tố tụng thông thường[10] hoặc Tòa án hiến pháp Cộng hòa liên bang Đức phải tuân theo một đạo luật tố tụng riêng (Verfassungsgerichtsgesetz) thì trình tự hoạt động xem xét tính hợp hiến của Hội đồng hiến pháp không có văn bản nào điều chỉnh, ngoại trừ một quy định của Hiến pháp, yêu cầu Hội đồng hiến pháp phải đưa ra ý kiến sau 20 ngày, kể từ ngày nhận được yêu cầu.

Đặc điểm của hoạt động tố tụng là công khai, và tranh luận giữa hai bên có quyền lợi bị ảnh hưởng, thì hoạt động của Hội đồng hiến pháp về cơ bản là họp kín, chỉ có tranh luận giữa các thành viên Hội đồng hiến pháp trong phòng kín với nhau mà thôi. Sau khi họp kín kết thúc Hội đồng hiến pháp đưa ra một bản kết luận, trong đó không nêu tỷ lệ số phiếu ủng hộ, số phiếu phản đối, và ý kiến bảo lưu của các thành viên thiểu số cũng không được phép ghi vào như điều thường thấy ở các bản án. Các thành viên Hội đồng hiến pháp thậm chí không được phép bày tỏ quan điểm riêng của mình về vụ việc với báo chí, cho dù vụ việc đang diễn ra hay đã kết thúc.

Hoàn toàn họp kín là đặc trưng của một cơ quan đảng phái, chứ không phải là đặc trưng của một cơ quan tài phán.

Không bảo vệ quyền cơ bản của công dân – Thiếu yếu tố quan trọng so với thẩm quyền của một cơ quan tài phán hiến pháp thông thường.

Hiến pháp ra đời là thành tựu của cách mạng tư sản, nhằm chấm dứt hiện tượng độc tài của ông vua phong kiến, nhằm kiểm soát quyền lực nhà nước. Tài phán hiến pháp ra đời đầu tiên ở Hoa Kỳ nhằm bảo vệ các quyền cơ bản của công dân đã được ghi nhận trong hiến pháp, làm cho hiến pháp không còn thuần túy là bản văn đăng tải các khẩu hiệu về tự do, công bình, bác ái, mà là đạo luật tối cao.

Thế nhưng Hội đồng hiến pháp Cộng hòa Pháp hoàn toàn không có thẩm quyền này. Sự thiếu hụt trầm trọng này làm ta liên tưởng tới việc đứa trẻ sinh ra thiếu một bộ phận mà tất cả các đứa trẻ còn lại đều có, dẫn đến không còn xác định được giới tính của đứa trẻ là trai hay gái nữa.

Trước những chỉ trích liên quan điểm thiếu hụt này, năm 2009, Hội đồng hiến pháp Cộng hòa pháp đã phải tiến hành những cải cách, chuyển mình hướng tới một cơ quan tài phán hiến pháp thực thụ.

Không xem xét tính hợp hiến đối với hành vi của Tổng thống, Thủ tướng.

Nếu các cơ quan tài phán hiến pháp trên thế giới có nhiệm vụ bảo vệ hiến pháp trước bất kỳ hành vi vi hiến của bất kỳ cơ quan nhà nước nào, không phân biệt đó là cơ quan lập pháp, hành pháp, tư pháp, cơ quan trung ương hay cơ quan địa phương, thì Hội đồng hiến pháp Cộng hòa Pháp chỉ hướng vào hành vi của một chủ thể: Nghị viện. Hội đồng hiến pháp không xem xét tính chất hợp hiến của hành vi Tổng thống, và Thủ tướng Pháp.

Tính chất là một công cụ chính trị của Tổng thống pháp để chống lại phe đa số trong Nghị viện còn thể hiện qua quyền đưa vụ việc lên Hội đồng hiến pháp. Theo Điều 61 khoản 2 Hiến pháp năm 1958, thì có 4 chủ thể duy nhất có quyền này: Tổng thống, Chủ tịch Thượng viện, Chủ tịch Hạ viện, Thủ tướng. Nhưng ba người sau thì luôn thuộc về phe đa số trong Nghị viện, nên không có lý do gì để họ sử dụng quyền này để chống lại dự luật do chính phe đa số của họ thông qua. Nên về thực chất thì quyền này chỉ có giá trị với Tổng thống mà thôi và ông ta cũng chỉ sử dụng trong trường hợp đảng của ông ta không nắm được phe đa số trong Nghị viện.

Năm 1974, Hiến pháp 1958 có một sửa đổi quan trọng, theo đó ngoài bốn chủ thể nêu trên thì phe thiểu số (một nhóm tối thiểu từ 60 nghị sĩ) cũng có quyền này. Nhưng tính chất chính nghị của Hội đồng hiến pháp không vì thế mà giảm đi, ngược lại trở thành sân khấu chính trị cho phái thiểu số đấu tranh "vòng ba" về nội dung của dự luật – vòng một ở Hạ viện, vòng hai ở Thượng viện, vòng ba ở Hội đồng hiến pháp. Vì thực tiễn này, nên Hội đồng hiến pháp đôi lúc trở thành *"Viện lập pháp thứ ba, có chức năng lập pháp phủ định"*. Nhưng ở vòng ba này thi phe thiểu số chỉ được phép đấu tranh trên danh nghĩa tính hợp hiến của dự luật.

Một câu hỏi đặt ra, tại sao có nhiều khiếm khuyết như vậy và bị nhiều giáo sư luật học Pháp chỉ trích, nhưng Hội đồng hiến pháp vẫn tồn tại suốt 50 năm qua? Theo chúng tôi, có hai lý do chính:

– Hội đồng hiến pháp gắn liền với quyền lợi chính trị của Tổng thống, người có quyền lực nhất trong hệ thống chính trị Pháp. Ngoài cựu Tổng thống Pháp với tư cách là thành viên mặc nhiên, thì Hội đồng hiến pháp bao gồm rất nhiều chính trị gia lão thành khác. Họ tìm thấy Hội đồng hiến pháp là nơi dưỡng già rất lý tưởng. Cắt bỏ quyền lợi của nhóm người có quyền lực nhất nước Pháp thật không dễ dàng chút nào.

– Về phía người dân Pháp thì quyền lợi của họ đã được bảo vệ tương đối tốt bởi một thiết chế được hình thành trong thập kỷ 90 của thế kỷ 20: Tòa án Cộng đồng chung châu Âu (EUGH). Các quyền cơ bản của công dân Pháp theo Hiến pháp năm 1958 thì về cơ bản đã được thể hiện đầy đủ trong Hiến chương EU. Vì vậy, khi một đạo luật của Nghị viện Pháp xâm phạm quyền cơ bản của công dân thì, người bị xâm phạm có thể khởi kiện đạo luật đó ra trước Tòa án Cộng đồng chung châu Âu. Tòa án này có thể tuyên bố đạo luật tương ứng là vô hiệu với lý do trái với Hiến chương châu Âu. Vì vậy nhu cầu của cử tri Pháp về việc thay đổi Hội đồng hiến pháp là không cao.

Hướng tới tinh thần của Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X về việc xây dựng tài phán hiến pháp ở Việt Nam, chúng tôi giới thiệu Hội đồng hiến pháp Cộng hòa Pháp để có cái nhìn toàn diện về kinh nghiệm – thành công, cũng như thất bại- của thế giới, chứ hoàn toàn không có ý định khuyến nghị nó như một mô hình để Việt Nam sẽ dựa vào. Với bối cảnh chính trị của Việt Nam trong hơn 60 năm qua, đặc biệt trong giai đoạn gần đây rất ổn định, cho phép xây dựng một thiết chế tài phán hiến pháp đầy đủ, mạnh mẽ; không có lý do gì để chúng ta buộc phải vội vàng xây dựng một thiết chế tài phán hiến pháp có quá nhiều thiếu hụt, để rồi nhân dân lại băn khoăn về giới tính của nó[11].

Box: Mục XI Điểm 2 Đoạn 4 Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X

"***Xây dựng*** cơ chế ***phán quyết*** về những ***vi phạm*** Hiến pháp trong hoạt động ***lập pháp***, hành pháp và tư pháp"

---

[1] Theo thống kê của Tạp chí Divorce Magazine về tỷ lệ ly hôn ở Pháp vào năm 2002 (http://www.divorcemag.com/statistics/statsWorld.shtml) thì trung bình 10 cặp đăng ký kết hôn, về sau sẽ có 4 cặp ly hôn. Số lần thay người yêu thì còn nhiều hơn nữa, và tương tự số lần thay đổi chính kiến chính trị sẽ theo tỷ lệ thuận.

[2] General de Gaulle là anh hùng trong thế chiến II, và là một vị tướng rất có uy tín trong chiến tranh Algeria. Ông ta từ đầu đã rất khôn ngoan đứng tách mình ra khỏi đám cãi cọ hỗn độn giữa các đảng phái và tạm rút lui khỏi chính trường, sau đó đột ngột quay lại chính trường.

[3] Chỉ có các tòa án của Liên bang Hoa Kỳ (tất cả các cấp) là có quyền phán quyết về tính hợp hiến của một đạo luật theo Hiến pháp liên bang Hoa Kỳ 1787. Còn các tòa án tiểu bang thì việc có quyền này hay không là phụ thuộc vào hiến pháp của từng tiểu bang.

[4] Rene Marcic, *Verfassung und Verfassungsgericht*, Verlag Wien/Springer, 1963, Seite 88

[5] Mỗi người bổ nhiệm tương ứng một phần ba tổng số thành viên nhóm này.

[6] Về mặt luật pháp, hoàn toàn không có gì cản trở khi Tổng thống Pháp bổ nhiệm bất kỳ người thành niên nào vào Hội đồng hiến pháp. Tuy nhiên trên thực tế, để giữ uy tín riêng của mình, cũng như uy tín của đảng phái mà ông ta thuộc về, thì Tổng thống pháp, cũng như Chủ tịch thượng viện, Chủ tịch hạ viện thường lựa chọn những người có uy tín khoa học, có cùng quan điểm chính trị để bổ nhiệm vào Hội đồng hiến pháp. Trong số này các nhà luật học chiếm tỷ lệ khá cao.

[7] Philipp Mels, *Bundesverfassungsgericht und Conseil de Constitution: ein Vergleich der Verfassungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Frankreich im Spannungsfeld zwischen der Euphorie für die Krönung des Rechtsstaats und der Furcht vor einem „gouvernement de judges"*, Verlag Franz Vahlen München, 2003, trang 130.

[8] Philipp Mels, *Bundesverfassungsgericht und Conseil de Constitution: ein Vergleich der Verfassungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Frankreich im Spannungsfeld zwischen der Euphorie für die Krönung des Rechtsstaats und der Furcht vor einem „gouvernement de judges"*, Verlag Franz Vahlen München, 2003, trang 132.

[9] Avril/Gicquel, Le Conseil constitutionnel, trang 83; Rousseau, Droit du contentiêu constitutionnel, trang 38; Rousillon, Le Conseil constitutionnel, trang 10, theo Philipp Mels, *Bundesverfassungsgericht und Conseil de Constitution: ein Vergleich der Verfassungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Frankreich im Spannungsfeld zwischen*

der Euphorie für die Krönung des Rechtsstaats und der Furcht vor einem „gouvernement de judges“, Verlag Franz Vahlen München, 2003, trang 133.

[10] Tố tụng hình sự, dân sự …bởi vì tính hợp hiến được xem xét bởi các tòa án thường của Liên bang Hoa Kỳ trong một vụ án thông thường.

[11] Xem mục không bảo vệ quyền cơ bản của công dân.

Nguồn: https://hienphap.wordpress.com/2013/02/20/ngu-lam-quan-cua-hien-phap-vo-tri-hao/